

GÜNÜMÜZ ARAP DÜNYASINDAN MEVLÂNA'YA BAKIŞLAR

Emine ERSÖZ*

ÖZET

800 yıl önce yaşamış Mevlâna Celâleddîn-i Rûmî'yi, Arap dünyasının ancak son yüzyılda tanıdığına şahit olmaktayız. Arap Ülkelerinden öncelikle Suriye ve Mısır'dan bilim adamları, Mevlâna'nın eserlerini, Farsçadan ya da İngilizceden yaptıkları tercüme ile tanıtmışlardır. Günümüz Arap Dünyası geç de olsa Mevlâna'yı tanımış ve onun hakkında edebiyatçılar, düşünürler, bilim adamları görüşlerini dile getiren pek çok yazılar kâleme almışlardır. Bunlara internet aracılığıyla da ulaşmak mümkündür. Bildirimizde bunlardan seçmeler yaparak, Mevlâna'nın Arap dünyasındaki izlerini tespiti çalışacağız.

Anahtar Kelimeler: Mevlâna, Arap Dünyası, Edebiyat, Felsefe, Tasavvuf, İslâm.

MAWLÂNÂ JALÂL AL-DÎN RÛMÎ (604/1207–672/1273) HIS IMPACT UPON THE CONTEMPORARY ARAB WORLD

ABSTRACT

We observe that Mawlânâ, who lived 800 years ago, is recently becoming recognized by the Arabic world. Some Syrian and Egyptian scholars have introduced Mawlânâ by translating his works from Persian to English. Nowadays, many works on Mawlânâ have been published by scholars, thinkers and men of literature, which can be obtained via the internet in our study we will examine the influence of Mawlânâ over the Arabic world.

Key Words: Mawlânâ, Arabic world, Philosophy, Thought, Mysticism, İslâm.

* Okt., Süleyman Demirel Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Arap Dili ve Belagati ABD.

قل تعالوا قل تعالوا ای غلام

هین ان الله يدعو بالسلام¹

Ey kul, (ey çocuk)! Geliniz, geliniz² de!

Sakinlikle! Allah, “Selam” a davet etmekte!

Mevlâna'nın bu iletisini bugün doğu ve batı almıştır. Ancak Mevlâna'da Şems ile doğan bu güneş, günümüz Arap dünyasındaki insanlara nasıl yansımıştır sorusuna, Arap dünyasını dolaşıp cevap almak maalesef şu anda imkânlarımız dâhilinde olmadığından, teknolojinin yardımıyla, bu sorunun cevabını tespit edebildiğimiz kadarıyla, “Günümüz Arap Dünyasından Mevlâna'ya Bakışlar” adlı bu tebliğle sizlere sunmaya çalışacağız. Günümüz Arap dünyasında Mevlâna ve eserleri hakkında yapılan çalışmaların, tebliğimizde sunacaklarımızla sınırlı olmadığını, öncelikle vurgulamamız gerekmektedir.

Günümüz Arap dünyasında, Mevlâna ile ilgili kâleme alınan yazıların çoğunun Suriye ve Mısır ülkesinden olduğunu burada öncelikle belirtmek isterim. Bunun nedenini ise Mevlâna'nın 21. kuşak torunu Celâleddîn Bâkır Çelebi'nin kızı Esin Çelebi Bayru tarafından derlenen “Mevlâna Okyanusundan” adlı kitapta kısmen görüyoruz. Sayın Esin Çelebi, babasının ve dedelerinin Suriye'de bulunmalarının nedenlerini şöyle belirtmektedir³: Çelebi ailesi manevi ve milli görevlerle Suriye'ye gönderildiğini ve orada Mevlevî usûl ve âdâbı öğretilerek *Mesnevî* okutulduğunu ayrıca Türk kültürünün tanıtıldığını ifade etmektedir. Bu bağlamda Çelebi ailesinin Suriye'de bulunmasının, Mevlâna'nın günümüz Arap dünyasında -özellikle Suriye'de tanınmasında önemli rolü olduğu kanaatindeyim. Ayrıca coğrafi bakımından Suriye'nin Türkiye'ye yakın olması, Mevlâna'nın düşüncelerinin oraya yansımaları kolaylaştırıcaktır⁴.

¹ Mevlâna Celâleddîn-i Rûmî, *Mesnevî*, Tercüme ve Şerh eden: Tâhirü-l-Mevlevî, 2. Baskı. ts. C.XIII, s.533, byt. 14445

² Bkz: Hz. Mevlâna'nın eserlerinde “Gel” çağrıları, Celâleddîn B. Çelebi, *Hz. Mevlâna Okyanusundan*, Derleyen: Esin Çelebi Bayru, T.C Konya Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Yayın No: 39, III. Baskı, Konya 2006, s.49-59.

³ Celâleddîn B. Çelebi, *Hz. Mevlâna Okyanusundan*, Derleyen: Esin Çelebi Bayru, T.C Konya Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Yayın No: 39, III. Baskı, Konya 2006, s.7-11

⁴ Günümüz Arap dünyasında Mevlâna'nın düşüncelerinin yansımalarının tarihi süreçteki seyri için bkz: *Konya'dan Dünyaya Mevlâna ve Mevlevîlik*, Ahmet Kazım Ürün, “Günümüz Arap Dünyasında Mevlâna”, Konya 2002, s.301.

Nitekim 17.asırda Suriye'de yaşamış olan Abdulgani En-Nablûsi (1640–1730), Mevlevîliğin prensiplerini ve semâ usulünü "*el-Ukûd el-Lü'liyye fi Tarîk es'Saadeti'l-Mevlevîyye*" (Mevlevîlik Mutluluğu Yolunda İnci Gerdanlıklar) adıyla Arapça kaleme almış ve bu eserin Türkçeye tercümesini ve şerhini Müstekimzâde Süleyman Saadettin Efendi (1718–1787) yapmıştır.⁵

Bu bağlamda, Osmanlı döneminde, Arap ülkelerinden başta Suriye olmak üzere, Lübnan, Mısır, Filistin ve Suudi Arabistan'da bulunan mevlévîhânelerin aktif bir şekilde işlediklerini ve mevlévîliğe itibar edildiğini görüyoruz⁶.

Ancak burada şu ilginç tespiti yapmadan geçmeyelim: - Mevlevîlik bağlamında eserini kaleme alan Abdulgani en-Nablûsî'yi istisna edersek-Arap dünyası, Mevlâna'nın eserlerini çok geç tanımıştır. Mevlâna'nın eserleri Farsça ya da İngilizceden Arapçaya son yüzyılda çevrilmiştir.

Şimdi Arap ülkelerinden bazı akademisyenlerin, edebiyatçıların ve yazarların Mevlâna ve eserleri ile ilgili söylemlerine geçelim.

I- MISIR:

1- Mısırlı gazeteci yazar ve edebiyatçı Cemâl Gıddânî (1945-), Mevlâna Celâleddîn-i Rûmî'nin eserlerinin Arapçaya çok geç tercüme edilmesinin üzüntüsünü "*Tebrizli Şems aşkı konusunda*" (Fi Işkı Şemsi Tebrizî) adlı makalede şöyle ifade etmektedir⁷: Çok önemli bir eser olan Mesnevî'nin yüzyıllar öncesinden tercüme edilmemesi ne kadar üzüntü vericidir. Bu eser, yüzyıllar öncesinde tercüme edilmeliydi. Ancak Arap kütüphanelerinde bu eserin yerini alması, Fars ve Türk dilleri ve edebiyatları hocası Dr. İbrahim ed-Dessuki Şitâ'nın tercümesinden sonra gerçekleşmiştir. Her bir cildi 700 sayfa olan altı ciltlik Mesnevîyi Dr. Şitâ kendi şerhleriyle de daha hacimli

⁵ Recep Dikici, *Abdulgani En-Nablûsî'nin Mevlevîlik Adabına Dair El-Ukûdü'l-Lü'liyye'si Ve Müstakimzade'nin Şerhi*, X. Milli Mevlâna kongresi, -Tebliğler-Konya 2002 s.203–211.

⁶ Bkz: Ahmet Kazım Ürün, "*Halep, Şam ve Trablusşam mevlévîhânelerinin Günümüzdeki Durumu*", X. Milli Mevlâna kongresi, -Tebliğler-Konya 2002 s.73–78.

⁷ Akhbar al-âdâb, (edebiyat haberleri) dergisi, sayı 439, Mısır 2001.
http://www.akhbarelyom.org.

bir hale getirerek bu eserin Arap kütüphanelerinde yer almasını sağlamıştır⁸.

Cemâl Gıddânî, Arap dünyasının Mevlâna'nın eserlerini tanınmasında Arapçaya tercüme serüvenini "Tebrizli Şems aşkı konusunda" (*Fi Işkî Şemsi Tebrizî*) adlı makalesinde detaylı bir şekilde anlatmaktadır. Cemâl Gıddânî, bu bağlamda şunları ifade etmektedir: Fars ve Türk dilleri ve edebiyatları konusunda yetkin bir hoca olan İbrahim ed- Dessuki Şitâ, Mevlâna'nın eserlerini Arapçaya tercüme etmiştir. Hocası Muhammed Kefâfî, *Mesnevî*'nin ilk iki cildinin tercümesini yapmış, ölüm döşeginde bu eserin çevirisinin tamamlanması için Şitâ'ya vasiyette bulunmuştur⁹. Kefâfî'nin öğrencisi Şitâ, hocasının yazdığı *Mesnevî* tercümesinin I. ve II. ciltlerini yeniden gözden geçirerek III. ve IV. ciltlerinin tercümesini yapmış ve kendi imkânlarıyla yayınlamıştır. Akabinde diğer ciltlerin tercümesini tamamlamıştır. Daha sonra bu eserlerin basımı ulusal proje halini almıştır.

Dr. Şitâ, Şemsî Tebrîzî Rubailerinden 282 kıtayı tercüme ederek, Cemal Gıddani'nin editörlüğünü yaptığı "*Ahbâru'l-Yevm*" (günlük haberler) gazetesinde yayımlanmıştır. Ancak Dr Şitâ'nın da, hocası gibi bu çalışmalarını bitirmeye ömrü vefa etmez¹⁰. Bununla birlikte Mevlâna'nın güneşinin eserleriyle günümüz Arap dünyasına yansıtılması çalışmalarının devam edeceği inancını taşıdığımı burada ifade etmek isterim. Ayrıca Gıddanî, Mevlâna'nın Şems'e olan aşkını sembolik olarak değerlendirmiş, İlahî aşkın ifadelerinde bir araç olarak görmüştür. Zira Gıddani'ye göre bu hacimli eserlerin, kul aşkıyla yazılması imkânsızdır.

2- Mısır Aynu's-Şems üniversitesi edebiyat fakültesi öğretim üyelerinden Dr. Muhammed Sâid Cemâleddîn, "*İslâm Mutasavvıflarının Kutbu, Büyük Bilgin Celâleddîn-i Rûmî*" adlı makalesinde¹¹; Mevlâna'nın eserlerinin benzerlerinin geçmişte yazılmadığı gibi gelecekte yazılmayacağını, Mevlâna'nın düşüncelerinin, bu eserlerin tercümeleriyle, Arap dünyasına İbrahim ed-Dessuki Şitâ tarafından kazandırıldığını ifade etmiştir.

⁸ "1966'da el-Mektebetu'l-Asriyye tarafından Beyrut ve Seydada yayınlandı." *Konya'dan dünyaya Mevlâna ve Mevlevîlik*, Ahmet Kazım Ürün, "*Günümüz Arap Dünyasında Mevlâna*", s.303.

⁹ Age. s.303.

¹⁰ Akhbar Al-Âdâb, (Edebiyat Haberleri) Dergisi, sayı 439, Mısır 2001.
http://www.akhbarelyom.org.

¹¹ <http://www.26sep.net/newsweekarticle.php?lng=arabic&sid=7028> (26 Ekim 2007)

M.S. Cemâleddîn bu makalesinde, Şemsî Tebrîzî'nin Celâleddîn-i Rûmî'nin hayatına bir anda yıldırım gibi düştüğünü ve hemen gizlendiğini böylece Mevlâna'ya, marifet ve (manevi) zevkten, başka bir aleme kapı açtığını, buradan da sevgi, özlem kaynaklarının fışkırdığını belirtmektedir. Yine Mevlâna'nın eserlerinde; zühd ve insan nefsindeki korkunun olumlu etkisini itiraf ederken, sevginin değerini ise yücelttiğini, insan ile Hak arasındaki ilişkilerin sevgi üzerine kaim olduğunu nitekim Kur'an-ı Kerimde: "Allah onları sever, onlar da Allah'ı severler"¹² buyrulduğunu hatırlatır. Bu bağlamda Mevlâna'nın düşüncesinde, sevginin önceliğinden bahsederek, onun "her bir derde derman olduğunu ve maksuda ermede ideal bir araç olduğunu"¹³, ifade eder. Nitekim Mesnevî'de bu mananın pek çok kez tekrarlandığını, Divan-ı Kebir'de ise, neredeyse eserin tamamında sevginin niteliklerinin ve etkilerinin beyanı üzerinde durulduğunu, asıl temanın ise "İlahî Sevgi"¹⁴ olduğunu belirtir.

Muhammed Sâid Cemâleddîn, İbrahim ed-Dessuki Şîta'nın bu büyük ve hacimli çalışmasıyla, yaptığı kolay, akıcı ve zevkli tercümesiyle, Arap okuyucusuna, manevi tatları tattırdığına ve Mevlâna'nın harika eserinden, okyanustan inciler sunduğunu, bu vesileyle de Şîta'yı minnet ve övgüyle yad ettiğini, ifade eder.

3- Mısır'lı araştırmacı yazar Dr. Hûdâ Derviş, *Kavramlar Ansiklopedisi* (T1) bölümünde yazdığı "Et-Tarikâtu'l-Mevlevîyye" (Mevlevî tarikatı) başlıklı yazısında,¹⁵ Cengizhan fitnesindeki savaşlar ve sıkıntılar –ki bu yaşananlar haçlı seferlerinde de devam etmiştir, –diğer taraftan Mutezile, Mürciiyye, Hariciye gibi farklı birçok mezhepler ve fırkaların olduğunu, Mevlâna bu dönemde İslâmı gönüllerde korumak ve Müslümanların birbirine kenetlenmesini sağlayarak birlik ve beraberliği tesis etmek amacıyla çağrı yapmak zorunluluğunu hissetmiştir, diye düşüncelerini dile getirmektedir. Bu vesileyle de "Mevlevî tarikatının" doğduğunu belirtir. Özellikle alim ve arif olan Şemsî Tebrîzî'ye öğrenci olduktan sonra Mevlâ-

¹² Kur'an-ı Kerim, Maide (5): 54

¹³ "Sevgiden dertler şifa bulur". *Mesnevî*, C.II, s.1529-1531. Ayrıca.bkz: İsmail Yakıt, *Mevlâna'da Aşk metafiziği*, Türk Kültürü, Edebiyatı ve Sanatında Mevlâna Ve Mevlevîlik Ulusal Sempozyumu, Selçuk Üniversitesi, Sümam Yayınları:1 Konya 2007, s.31, "gerçek Aşık: İnsan-ı Kâmil Age.,s.37.

¹⁴ Mevlâna'nın sevgi anlayışı için bkz: Emine Yeniterzi, "Kubbe-i Hadrâ'nın Gölgesinde", Celâleddîn Rûmî yayınları, Konya ts. s.41-55, Yakıt.İ, "Mevlânaya Göre Aşk ve Sevginin Önemi", www.semazen.net./yayın.yazı.php.

¹⁵ <http://www.İslâmic-council.com/mafaheemux/> (20 Temmuz 2007)

na'nın, kâl ilminden, hâl ilmine geçtiğine işaret eden Dr. Derviş, bu tarikat- ta "Semâ" ve "Ney"'in önemine vurgu yapar. "Semâ"'nın, nefsanî duygulardan arınarak madde âleminde uzaklaşıp tam bir vecd halinde ruhanî arınmayla manevî âleme yükselmeye, "Ney"¹⁶in ise, İlahî cezbeyle vesile olmasına neden olduğuna işaret eder. Mevlevî tarikatının, gayri Müslimlere ve inançları ve etnik kökenleri ne olursa olsun herkese hoşgörülle yaklaştığını, Mevlâna vefat ettiğinde her millet ve dinden müritlerin orada olduğunu ve Kur'an okuyan müslümanların yanında, hahamların Tevrat ve hıristiyanların da İncil okuduklarını ifade eder.¹⁷ Dr. Derviş, Türk kültürünün bir parçası olan "Mevlevîliğin"¹⁸ din ve etnik köken ayırt etmezsiniz ve herkesi hoşgörülle karşıladığını ifade etmektedir.

II- SURİYE

Mesnevî'nin tercümesinin, Mısır'lı Dr. Muhammed Abdü's-Selâm Kefâfî ile Dr. İbrahim ed-Dessûki Şitâ tarafından yapıldığını yukarıda zikretmiştik. Şimdi Mevlâna'nın "*Mecâlisu 's-Seb'a*" (basım 2004) ve "*Rubailer*" (basım 2004) ve "*Fîhi Mâ Fîh*"'i' (basım 2001) ve ayrıca Mevlâna'nın biyografisinin ele alındığı "*min'el-Belh ilâ Konya*" (Belh'ten Konya'ya) (basım 2006) adlı eserlerini Arapçaya kazandıran Suriye Halep Üniversitesi Arap dili ve edebiyatı bölümü öğretim üyesi Dr. İsa Ali el-Âkûb¹⁹ tan bahsedelim.

1- *Fîhi Mâ Fîh* kitabının önsözünde, mütercim Dr. İsa Ali el-Âkûb, şu konulara değinmektedir: Mevlâna, basit madenleri altına çeviren kimyager benzeyen ilmiyle şahsiyetinin büyüklüğünü kanıtlamaktadır. Mevlâna'nın. *Fîhi Mâ Fîh* adlı kitabı, insana yaratıcısının istediği ruh eğitimi ver-

¹⁶ Geniş bilgi için bkz: İsmail Yakıt, "*Mevlâna'da Sembolizm ve Ney*", "*Ney'e Dâir*", Hz. Mevlâna'nın 731. Vuslat yıldönümünde 10-17 Aralık 2004 tarihleri arasında düzenlenen Ney sempozyumunda sunulan tebliğler, T.C Konya Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Yayın No: 70, Konya 2006.s59-96.

¹⁷ Dinler karşısında Mevlâna'nın toleransı için bkz: Galîğ Atasâğun, *Mevlâna Celâleddîn-i Rûmî Ve Mesnevîde Bahsedilen Dinler*, Konya 2001,s 134-136.

¹⁸ Recep Dikici, *Abdulganî En-Nablûsî'nin Mevlevîlik Adabına Dair El-Ukûdü'l-Lü'lüyye'si Ve Müstakimzade'nin Şerhi*, X. Milli Mevlâna kongresi, -Tebliğler-Konya 2002 s.203-211.

¹⁹ İsa Ali el-Âkûb,1950 yılında Suriye'nin Er'rikka kasabasında doğdu. Arap Dili Edebiyatı ve Belagatında doktorasını yaptı. Halep Üniversitesi Arap Dili ve Edebiyatı Bölümünün başkanlığını yapmaktadır. Eserlerinden bazıları şunlardır: *Araplarda Eleştirel Düşünce*, *Arap Şiiri Musikisi*, *Sembolik Hayal*, *Celâleddîn-i Rûmî*, *Mevlana Celâleddîn'in Rubaileri...* geniş bilgi için bkz: İsa Ali el-Âkûb, *Rubaiyyatu Mevlâna Celâleddîn-i Rûmî*, Dâru'l-Fikir, Suriye 2004.

mehtir. Bu kitapta 71 bölüm²⁰ olduğunu bazı bölümlerin (22.29.34.43.47.48) Arapça olduğunu belirtir. Kitabın adı konusunda kitabı tahkik eden Bedui'z-zaman Furuzan-far, -kitabın önsözünde belirttiği gibi-Mevlâna'nın bizzat kendisinin bu ismi koyduğunun tasavvur edilemeyeceğini belirtir. Nitekim, "Fîhi ma Fîh", Muhyiddin İbnu'l- A'râbî (H.560-638/ M.1164-1240) nin "Futuhât-Mekkiyye" adlı eserinde bu ismi şöyle zikrettiği görülmektedir²¹:

كتاب فيه ما فيه بدیع فی معانیه
إذا عاينت ما فيه رأيت الدر يحويه

Kitabın içerisinde, vardır içerisinde! Eşsizdir manaları da içinde!
Bakarsan görürsün içerisinde, içerdiğini incileri de!

El-Âkûb, nin İbnu'l- A'râbî'nin şiirlerinde, bu tabirin pek çok kez geçtiğini buradan alıntı yapılabileceği ihtimalini ifade eder. Yine El-Âkûb, bu kitabı, tahkikini Furuzan-far'ın yaptığı Farsça aslından Arapçaya tercüme ettiğini söyler. El-Âkûb, Arapça olan bölümlerde dilin yapısını zayıf bulup, ifadelerin netlik kazanması için bazen tasarruf etmek zorunda kaldığına işaret eder. Yazar, Farsçadan Arapçaya tercümenin zor bir iş olduğunu, özellikle de VII. Hicri asırdan miras kalan bir kitabı ki -bu kitap ta Mevlâna gibi birisine aitse- daha da zor olacaktır diyerek, çeviride karşılaştığı zorluğu burada itiraf etmektedir. Mesnevînin ilk iki cildinin mütercimi Muhammed Abdusselam Kefâfî'nin, Mesnevînin II. cildinin önsözünde ifade ettiği şu sözlere yer verir, el-Âkûb: "Yılların tozunu üzerimizden silip cevheri ortaya koyacak asıl ruh hayatına dönmek için tasavvufa ihtiyacımız var, işte o zaman büyük bir güç kazanırız. Tasavvufun amacı da "ideal insan"ı gerçekleştirmektir."

Bu bağlamda Mevlâna'nın asla dönülmesi gerekliliği çağrısını şu mısralarda görmekteyiz:

لا أقبل العقيق الرخيص، ومهما كنت مفلسا، فإننى
..بل ما أريده هو العقيق النادر يبذل لى

²⁰ Mevlâna, Fîhi ma fîhî, Çev: Meliha Anbarcioğlu, Konya 2006 s.V. Burada 61 fasıl olarak ifade edilmiştir.

²¹ "Bu kitap ki içinde içindekiler vardır, manalarında çok latiftir. İçindekilere bakarsan onun incileri havi olduğunu görürsün." bkz: Age, s.III.

الأبصار لاتدرکه، فهو يدرك الأبصار، ومهما كانت
صنعه وأنا لا أفتأ اطلب ذاك الخفى الظاهر فى
وان شئت الحقيقة فلقد تجاوزت مرحلة كل طلب وكل رغبة،
..الكون والمكان عائدا إلى اصولى وما أريده هو أن أترك²²

Ucuz akik taşını kabul edemem, olsam da müflis!

Benim için, sarf edilen, ender akiktir, değildir kıymetsiz!

“Gözler onu idrak edemese de, “O”, gözleri idrak etmektedir şüphesiz!”²³

Arzulamaktayım devamlı; sanatında gizli olanı ve zahiri

İstersem şayet gerçekliği, hakikati; geçirim her bir dilek, arzu, istek merhalesini!

Terk etmek, mekanı ve kevn âlemini! İstedğim tek şeydir; asıllarıma asıl dönmektir!

2- Çağımızın Mevlâna'nın düşüncelerine son derece ihtiyacı olduğunu, Suriye'li Şam İslâm Merkezinden, Dr. Muhammed el-Habeş'in, XIII. Asırda yaşamış “Mesnevi”nin sahibi Mevlâna ile XX. Yüzyılda yaşamış “Rahman ve Şeytan” adlı kitabın sahibi Sartre (1905–1980)'nin dönemlerinin paralellik arzettiğini şöyle ifade etmektedir²⁴: 13. ve 20 yüzyıllar insanlık tarihinde iki benzer yüzyıldır. Maalesef her iki asrın benzerliği kanlı olmasıdır.

Dr. Habeş iki dönemin değerlendirmesine şöyle devam eder: XIII. Yüzyılda Moğollar yeryüzünü yakarak yıkarak talan etmişlerdir. XX. Asırda da I.ve II. Dünya savaşlarında milyonlarca insan katledilmiş ya da sakat bırakılmıştır.

Şimdi iki farklı asırda paralellik gösteren bu olaylarda Mevlâna neler görmüş ve Sartre nasıl bakmıştır? Sorusuna Dr. Habeş şöyle yanıt vermektedir: Mevlâna Moğol zulmüne şahit olmuş bu nedenle Belh'ten, Nisabur'a, Bağdat'a buradan da Konya'ya gelmiştir. Mevlâna yaşanan bu faciayla, her şeyin sona ermediğini, ifade eder. Çünkü “ruh”, insanın hakikatidir ve

²² Akhbar Alâdab, (Edebiyat Haberleri) Dergisi Sayı: 439, Mısır, 2001 ve <http://www.akhbarelyom.org>.

²³ Kur'an-ı Kerim, el-Enâm (3): 103

²⁴ <http://www.altajdeed.org>

ölümsüzdür. “ Biz burada Mevlâna'nın bu hakikati ifade eden şu mısraları hatırlatalım:

تخرج الروح إليه والملك

من عروج الروح يهتز الفلك 25

“(Hakkın) nezdine ruh ve melek yükselir. Ruhun urucundan felek sarsılır.”

Yine Muhammed Habeş, Mevlâna'ya göre ruhun, geçici beden kafesinde hapiste olduğunu belirtir. Bu durumu Mevlâna şiirinde şöyle anlatır:

قالت الروح وقد أرهقتها قفص الأبدان في طول العمر
أنا كالسبدر الذي قوسه ألم العشق وأضناه السهر
لست بالميت ولو غيبي عبث الدهر وأذاني القدر
سوف أغدوا مشرقاً من غربتي وأعيش الدهر في كر وفر

“Dedi ki Ruh: Ömür boyunca, onu yoran, beden kafesleri!
Ben, dolunay gibi ve onun kavisleri, aşkın elemi, ve gecenin yitirişi
Ölü de değilim! Alıp götürse de beni, zamanın anlamsızlığı ve kaderin kederi!

Gurbetimden doğacağım sonra, her bir kere, zamanın asrında
Yaşayacağım dolu-dolu, ezelden ebede, kaderin cilveleri!”

Dr. Habeş, Sartre'nin felsefesinin²⁶, existential (varoluşçuluk) olduğunu, bu felsefenin temelinde kaos ve ümitsizlik bulunduğunu ifade eder. Bu anlayışa göre Dr. Habeş şunları söyler: Tanrılar ve insanlar birbirlerini pusuda beklerler. Ne tanrılar insanları sever ne de insanlar tanrıları. Bu durumda insan tüm değerlere düşman kesilecektir. İnsan gerçekliğinde madde, bencillik, arzu ve hevesler asıl yerini alacaktır. Egoizm kıymetli bir değer haline gelecektir²⁷. Dr Muhammed Habeş, Mevlâna felsefesinin temellerinin; inanç, sevgi, iyilik ve ümit dinamikleri üzerinde olduğunu,

²⁵ *Tahiru-l-Mevlevi*, C.V, s.1589, byt. 3434

²⁶ bkz: Afşar Timüçin, “*Düşünce Tarihi*”, BDS Yayınları, İstanbul 1992, s.707-709.

²⁷ Bkz. Emmanuel mounier, *Varoluş Felsefesine Giriş*, Çev: SerdarRıfat kırkoğlu, İstanbul 1986, Kenan Gürsoy, “*Eksiztans ve Felsefe Üzerine Görüşler*”, Ankara,1988, s.19-35.

*Mesnevî*de bu hakikatlerin ölümsüzleştiğini, Mevlâna'nın, hikmetin sıcaklığını ve bilginin ışığını insanlara sunduğunu ifade eder.

3- Nitekim Suriyeli tıp doktoru ve günümüz edebiyatçılarından Mahmud abu'l-Hudâ el-Huseynî²⁸, "VII. Hicri asırda yaşamış Mevlâna Celâleddîn-i Rûmî, evrensel insandır"²⁹ diyerek onun büyüklüğünü ve önemli bir şahsiyet olduğunu ifade etmektedir. Burada Mevlâna'yı evrensel insan yapan kriterleri, Prof Dr. İsmail Yakıt, "*Batı Düşüncesi ve Mevlâna*" adlı kitabının önsözünde şöyle belirtmektedir³⁰: "Fizik ve metafizik boyutlarıyla tespit ettikleri insan fenomenini ahlaki ve üniversal bir platform içinde meziyet ve zaaflarıyla ele alıp doğru ve geçerli açıklamalara dayalı sistemler vücuda getirmiş mümtaz şahsiyetlerdendir; Mevlâna Celâleddîn-i Rûmî" Bu bilimsel yaklaşımdan sonra el Huseynî, "*Celâleddîn-i Rûmî'nin Beyanında Edebi Etkinin Evrenselliği*" adlı makalesinde edebi bir üslupla: "Ruh semalarından ve gezegenlerinden hareket ederek yeryüzüne bir öğretici, yönlendirici, edebiyatçı ve şair olarak inmiştir; Mevlâna Celâleddîn-i Rûmî" demektedir. Yine Huseynî, Mevlâna'nın dünyayı etkileyen eserlerinde Kur'anın manalarından iktibaslar yaptığını mesela: "Ayete'l-Kursi ile arşa uçtuk; "Hayy"ı gördük, "Kayyum"a ulaştık" ve hadislerden alıntılar yaptığını, örneğin: "Mümin deve gibidir..."³¹ hadisine atıfta bulunduğunu ifade etmektedir³².

Huseynî adı geçen makalede, Ansiklopedik Arap Edebiyatı klasiklerinden el-İsfahânî'nin "*el-Egânî*"³³ adlı eserinden Mevlâna kendi eserlerinde bazı anekdotlar aktardığını, bize bildirmektedir. Mevlâna'nın, şiiirlerinde, Mütenebbi³⁴, Hariri³⁵ gibi klasik Arap şairlerinin şiiirlerine de vakıf oldu-

²⁸ <http://www.albadr.alkamel.org/alhusyni/> (15.04.2003)

²⁹ <http://www.albadr.alkamel.org/alhusyni/nadawat> (15.04.2003)

³⁰ İsmail Yakıt, "*Batı Düşüncesi ve Mevlâna*", *Ötüken Neşriyat*, İstanbul 1993, s.9.

³¹ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, Çağrı Yayınları, 2. Baskı, İstanbul 1992, 4/126. İ. Mâce, Sünen, *Mukaddime*: 6, Çağrı Yayınları, 2. Baskı, İstanbul 1992.

³² Tevazu sahibi olmak müminin sıfatlarından, bkz: Kur'an-ı Kerim, Maide:54. Hadiste de müminlerin kendileri aralarında yumuşak başlılık göstermesi deve ile sembolize edilmiştir.(Ç.N)

³³ Ebu'ferac El-İsfahânî (ö.356)'nin "el-Agânî" adlı eseri bir edebiyat ansiklopedisidir.(Ç.N)

³⁴ el-Mütenebbi, Ebu't-Tayyib Ahmed (915-965) Arap şairidir. (Ç.N)

³⁵ el-Harîrî, Ebu Muhammed el-Kasım b. Ali (ö.516h) (Ç.N)

ğunun hissedildiğini³⁶ diğer yönden de tasavvufla ilgili Arapça kâleme alınan bazı eserleri Ebu Talib el-Mekki³⁷'nin *Kutu'l-Kulubunu*", *Risaletu Kuşeyriyye*³⁸'yi, Gazali³⁹'nin *İhyau Ulumu'd-Dinini* okuduğunu el-Huseynî bahsetmektedir. Yine el-Huseynî bir edebiyat şaheseri olan Mevlâna'nın eserinin, ruhun göklerine girdiğini bu bağlamda edebiyat kaynaklarından, ruhsal deneyimlerinin fıskırdığını ifade etmektedir⁴⁰.

Huseynî, dil yönüyle de Mevlâna'nın eserlerine baktığında şu tespiti yapmaktadır: "Mevlâna'nın kitapları ve divanları Farsça olmakla birlikte Arapça metinleri de içermektedir. Farsça şiirlerinin arasında Arapça şiirler de söylemiştir. Bu bağlamda onun gibisi görülmemiştir. Güzel Divanı Mesnevî de yaklaşık 140 beyit Arapça şiir saydığını"⁴¹ bu bağlamda belirtmektedir. Huseynî'nin sunduğu Arapça beyitlerden ben de burada örnek olması hasebiyle arz etmek istiyorum:

ذَلَّةُ الْأَرْوَاحِ مِنْ أَشْبَاحِهَا
أَيُّهَا السَّالُونَ قَوْمُوا وَعَاشِقُوا
عِزَّةُ الْأَشْبَاحِ مِنْ أَرْوَاحِهَا
ذَاكَ رِيحٌ يَوْسُفٌ فَاسْتَنْشِقُوا⁴²

³⁶ A. Kazım Ürün, *Mesnevîde Arap Edebiyatının Bazı Sımaları*, Mevlâna Panallerinde Sunulan Bildiriler, Konya 2000, s.69-76.

³⁷ Tam adı, Muhammed b. Ebî'l-Hasan Ali b. Atiyye el-Harisî'dir. Sünnî tasavvufun önde gelen isimlerinden meşhur sufi ve muhaddis şeyhidir. Hicri 386 yılında (M. 1006) Bağdat şehrinde vefat etmiştir.(Ç.N)

³⁸ *Risâletü'l-Kuşeyrî*'yi yazan Ebu'l-Kasım Abdü'l-Kerim Kuşeyri bu eserini 437/1045 tarihinde tamamlamıştır.(Ç.N).

³⁹ İmam Gazali Ebû Hâmid Muhammed b. Muhammed al-Gazzali (1058 – 1111) (Ç.N).

⁴⁰ A.Kazım ürün, "Mevlâna'nın Edebi Kişiliğini Etkileyen Şahsiyetler Ve Eserleri", III. Uluslararası Mevlâna Kongresi, Selçuk üniversitesi, Konya 2004, s.169-175.

⁴¹ <http://www.albadr.alkamel.org/alhusyni/nadawat> (15.04.2007)

⁴² Bu bağlamda Huseynî'nin verdiği bu beyitlerle Tâhirü'l-Mevlevî'nin Mesnevî şerhindeki nazmunun farklı olduğuna şahit oluyoruz. Şöyle ki:

عِزَّةُ الْأَشْبَاحِ مِنْ أَرْوَاحِهَا ذَلَّةُ الْأَرْوَاحِ مِنْ أَشْبَاحِهَا

Tâhirü'l-Mevlevî, C XII, s.216, BYT. 13297

"Ruhların zelil ve hakir olması cisimleri yüzünden cisimlerin aziz ve şerif olması da ruhlardandır."

ذَاكَ رِيحٌ يَوْسُفٌ فَاسْتَنْشِقُوا أَيُّهَا السَّالُونَ قَوْمُوا وَعَاشِقُوا

Tâhirü'l-Mevlevî, C XII, s.217, BYT. 13299

Ruhların zilleti, hayaletlerinden, (bedenlerindendir)!

Kalkınız ve âşık olunuz! Ey sel gibi akıp gidenler!

Bedenlerin izzeti ruhlarındandır!

Koklayınız bu Yusuf esintisindendir!

4- Şimdi diğer günümüz Arap yazarlarından Suriye’li Semir Halebî’nin, Mevlâna’ya bakışına şahit olalım:

“Celâleddîn-i Rûmî beyne’ş- Şi’ri ve Tasavvuf” (Celâleddîn-i Rûmî şiir ve tasavvuf arasında) adlı makalesinde⁴³, Mevlâna’yı tasavvuf şairlerinin en büyüğü olarak niteler. Ancak eserlerini Farsça yazmasından dolayı onu İranlı mutasavvif ve şair olarak sayar. Bu bağlamda biz şu gerçeğe vurgu yapmadan geçmeyelim. Mevlâna kendisinin Türk olduğunu bizzat Mesnevîsinde “Farsça yazsam bile aslım Türk” diye ifade etmiştir⁴⁴.

Yine bu makalesinde yazar Halebi, Celâleddîn-i Rûmî’nin musiki eşliğinde sema yapmaya özen gösterdiğini ve (Mevlevî) tarikatında buna hususi bir önem verdiğini diğer tarikat ekollerinde veya tarikatlarda bunun bulunmadığını belirterek, bunu ise İslâmî geleneğe muhalif bir durum olarak gördüğünü açıklar. Bu bağlamda “Mevlâna’nın bütün vecd ve istiğrak halinde dahi bir an olsun İslâm dininin esaslarından harice bir adım atmadığını”⁴⁵ burada belirtmeden geçmeyelim. Diğer yönden Halebî, Mevlâna’nın çok güçlü bir şair olduğundan, derin duygular ve güçlü düşüncelerle birlikte, engin ilim, tasvir ve beyanının harikulâdeliğinden bahseder. Mevlâna’nın şiirde zirvede olduğunu, ölümsüz eseri Mesnevîde, Kur’anın manalarını, şerhettiğini belirttikten sonra Mevlâna’nın amacının, bireyde İslâmî karakterin yapılandırılması olduğunu söyler. Yine yazar, Mevlâna’nın *Mesnevîsi*’nde, öykü sanatını en güzel şekilde kullandığını, onun öykülerinin öykü kahramanlarının diyalogları ve öykünün olay örgüsü konusunda, çağdaş bazı öykülerden çok daha harika olduğunu, öykü karakterlerinde farklılıklar gösterdiğini, nifak, riya ya da erdem gibi özellikleri, seçkin bir dil ve akıcı üslubuyla verdiğini belirtir.

“Ey kalplerinde aşk derdi olmayanlar kalkın ve âşık olun. İşte hakikat Yusuf’unun kokusu gelmekte. Hemen koklayıp o kokuyu alın!...”

⁴³ <http://www.İslâmonline.net> (15ekim 2007)

⁴⁴ İsmail Yakıt, “Batı Düşüncesi ve Mevlâna”, s.15, (geniş bilgi için) bkz: Celâleddîn B. Çelebi, “Hz. Mevlâna Okyanusundan”, s.157–163.

⁴⁵ A. Selâhaddin Hidayetoğlu, “Hz. Mevlâna Muhammed Celâleddîn-i Rûmî Hayatı ve Şahsiyeti”, T.C Konya Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Yayın No: 59, Konya 2006 s.50.

5- Suriye'de (*Thawra Alwehda*) Sevrâ adlı gazete yazarlarından Fedya Masari', Batının Mevlâna'ya olan hayranlığını dile getirirken, Doğunun da eşi görülmemiş bir ilgiyle Mevlâna'yı yücelttiğini ifade etmektedir. Mevlâna ile İ. Arabî'nin ortak yönlerinin; İslâm dini ile diğer dinler arasında engel koymamaları ve her ikisinin de aşka ve hoşgörüyü çağrılmaları olarak ifade eder. Ayrıca yazar, Mevlâna'nın Konya'daki türbesinin, dünyanın her tarafından gelen milyonlarca ziyaretçi ile dolup taşarken benzer görüşlere sahip olan Muhyiddin İ. Arabinin Suriye'deki mezarına gelen ziyaretçi sayısının bir elin parmaklarını geçmediği tespitinde bulunur.⁴⁶

III- TUNUS

Tunus eş'Şarku'l-Awsat gazetesi yazarlarından Amâl Musa, "*Sevgi, Hoşgörü Ve Barış Şairi Mevlâna Celâleddîn-i Rûmî*" adlı makalesinde⁴⁷; bu yılın, Unesco tarafından Mevlâna yılı ilan edildiğinden törenler düzenlendiğini, bu bağlamda Tunus- İran büyükelçiliği işbirliğiyle, Tunus Bilimler ve Edebiyat akademisinin, bir sempozyum düzenlediğini ifade etmektedir. Burada hemen şu soru akıllara gelebilir: Niçin bu sempozyum, Türkiye Büyükelçiliği işbirliği ile değil de İran Büyükelçiliği işbirliğinde yapılmıştır? Bu sorunun cevabını, asıl yetkililere bırakarak, biz, sempozyumda hangi temalar işlenmiş ona bakalım; Amal Musa, Mevlâna'nın eserlerini, şiirlerini inceleyen pek çok uzman ve akademisyenlerin bu sempozyuma katıldığını belirtmektedir. Celâleddîn-i Rûmî ile Muhyiddin İbni Arabî arasında ortak yönlerin olduğunu ancak Mevlâna'nın tecrübesinin "*Semâ felsefesi*"⁴⁸ merkezli olduğuna dikkat çekildiğini ifade eder.

Yazar Amal Musa'nın, Mevlâna'nın eserleri ile ilgili görüşleri ise şöyledir: Celâleddîn-i Rûmî'nin şiirlerinde insani değer yargılarının kaynaklarını, sanatsal ifadelerle, zevk tecrübesiyle, vahdet-i vücudun parıltılarının tecelli ettiğini belirtir. Ruhânî âlemin ufuklarında devamlı uçuşan, vicdani şiir diye adlandırılan bu şiirlerde vahdet-i vücudun anlatıldığını ifade eder. Mevlâna'nın şiirlerinde maddesel hayata neredeyse hiç değinilmediğini kemâlât ve ebedi saadet için, ruhun hayatı ölçü alındığına işaret etmekte-

⁴⁶ http://thawra.alwehda.gov.sy/_archive.asp?FileName=36595394520050723225520 (25 Ekim 2007)

⁴⁷ <http://www.aawsat.com/details.asp?section=54&article=429204&issue=10463> (25 Ekim 2007)

⁴⁸ geniş bilgi için bkz: Semâ ve Kâinatın hareketi, *Hiz. Mevlâna Okyanusundan*, s.195-198. Hiz.Mevlâna'ya göre musiki ve semâ, *Hiz. Mevlâna Okyanusundan*, s.200-208.

dir. Vahdet-i vücudla Mevlâna'nın kuvvetli bağı olduğuna ve insanın evrende çok önemli olduğuna Mevlâna'nın şiirleriyle idealist bir hayatı sembolize ettiğine vurgu yapar. Yine yazar Musa, Celâleddîn-i Rûmî'de her meşreb ve görüşün kabul edildiği sevgi ve dinlerin birliğine odaklanıldığını söyler. Mevlâna'nın gözünde âşık şayet diğer varlıklara doğru açılmıyorsa, onun sadık olmayacağına, Semâ'nın da bu duyguların ifadesinde bir vesile olduğuna işaret eder. Varlığın temellerinin sevgi içerdiğini ve insanın her şeyi aksettiren bir ayna olduğunu söyler. Buradan hareketle Unesco'nun bu yılı niçin Mevlâna yılı ilan ettiğini Arapların da Mevlâna'nın sevgi ve hoşgörü üzerine kurulu deneyimine niçin özen gösterdiğini ve Mevlâna'nın sözlerine yeterli olmasa bile niçin derinleştiklerini daha iyi anladığını, Amal Musa bu makalesinde ifade eder. Tasavvuf şairi olarak Mevlâna'ya göre, ruhun şîârının "gerçek aşk" olduğunu bu bağlamda da insanları kemâlâtları için âşık olmaya davet ettiğini çünkü "varlığın nede-ninin aşk"⁴⁹ olduğunu ifade eder.

IV- LÜBNAN

Lübnan'da yayınlanan "*al-Menâr*" adlı gazetede "800 yıl sonra Mevlâna hala *diridir*" başlığıyla kâleme alınan yazıda⁵⁰ Mevlâna'nın biyografisine ve düşüncelerine yer verilmektedir. Mevlâna'nın felsefesinin şu mısralarda özetlendiği ifade edilir:

لتصفو، لو لم تكن في حالة عشق. ما كانت السماء

وما كان النهر ليجرى. إن لم يكن في حالة عشق.

كان لشيء أن ينمو، لو لم تكن الجبال والأرض في حالة عشق، وما

Gökyüzü parlak değildir, şayet aşk yoksa!

Nehir akmaz, eğer aşk halinde değilse!

Hiçbir şey neşvü nema bulmaz,

Dağlar ve yeryüzünde!

Şayet aşk halinde değilse!

⁴⁹ Varlık ve aşk için bkz: İsmail Yakıt, "*Mevlâna'da Aşk metafiziği*", Türk Kültürü, Edebiyatı ve Sanatında Mevlâna ve Mevlevîlik Ulusal Sempozyumu, Selçuk Ü, SÜMAM Yayınları:1 Konya 2007, s.37.

⁵⁰ <http://www.almanar.com.lb/NewsSite/NewsDetails.aspx?id=25995> (23 Ekim 2007)

V- CEZAYİR

Cezayir’li Dr. Abdulmunim el-Kâsimî el-Hasanî kaynak gösterilen yazıda “fi Zikrâ Mevlâna Celâleddîn-i Rûmî”⁵¹ (Mevlâna anısına); Mevlâna’nın insanlığın bugüne kadar tanıdığı en büyük şair olduğuna da herkesin ittifak ettiğini söyler. Batılı bazı ilim adamlarının ifade ettikleri gibi, yaşanan karanlık günlerin tek umudu Mevlâna’nın eserleri. Batının, bu bağlamda Mevlâna’yı kabul ettiğini ve onun orada en çok okunan yazarlardan olduğunu ifade eder. Mevlâna’nın birlik sevgi ve hoşgöründe evrensel bir sembol olduğunu, onun eserlerinin tüm halklara ve dinlere saygı mesajı içerdiğini⁵², Mevlâna’nın şu sözleriyle ifade etmektedir: “Yeryüzünde mezarımı aramayın ariflerin gönlünde onu, arayınız.”

VI- YEMEN

Yemenli yazar ve şair Abdu’l-Cebbar Sa’d makalesinde⁵³ Mevlâna’nın şu mısralarıyla yazısına başlar:

كنت ميتا فأصبحت حيا كنت باكيا فأصبحت ضاحكا
لقد جاءت دولة الحب و انا اصبحت دولة راسخة

“Ölü idim canlandım ağlardım güler oldum

Sevgi devleti geldi ve ben derin ve engin bir devlet oldum.”

H. 7 asrın müceddidi olarak Mevlâna’nın eserlerinin, -özellikle de Mesnevîsinin- pek çok dünya dillerine çevrildiğini, yine dünya üniversitelerinde, Mevlâna’yı konu alan pek çok akademik çalışmaların yapıldığını ve batı düşüncesini de etkilemeye devam ettiğini belirtmektedir. Ruh dünyasını muhabbetle fethettiğini, Mesnevî’nin ilk beyitlerinin anlamlarının derinliğini ve insanı hayran bıraktığını ifade etmektedir. Yazar daha sonra Mesnevîden sağır ile hasta hikâyesini anlatır⁵⁴.

⁵¹ http://elkhabar.com/quotidien/?idc=96&ida=70893&date_insert=20070604 (8 Ekim 2007)

⁵² Mevlâna’nın gayrimüslimlerle diyalogu için bkz: Emine Yeniterzi, “Kubbe-i Hadrâ’nın Gölgesinde”, Celâleddîn-i Rûmî Yay., Konya ts. s.113–123.

⁵³ <http://al-moharer.net/mohhtm/yammani262d.htm> (27 Ekim 2007).

⁵⁴ Mevlâna, *Mesnevî*, Çev: Veled İzbudak, MEB. Yayınları: 770, İstanbul 1990, C.1, s.269–272, byt. 3360–3410.

VII- FAS

Fars dili ve edebiyatında yüksek lisans yapmış olan Fas'lı Reşid Yalouh, kaleme aldığı makalesinde şunları söylemektedir⁵⁵:

Feruddûn-i Attâr'ın Mevlâna'nın babasına söylediği: "Bu çocuğa dikkat edin zira yakında onun yakıcı nefesiyle dünya nefes alacak"⁵⁶ sözüne dikkat çeken yazar Reşid Yalouh, bu sözün bilfiil gerçekleştiğini ifade eder.

Yalouh; Allah'ın nuruyla bakan bu şahsiyetin eserlerini, Avrupalılar ve Amerikalıların da kabul ettiğini belirtir. Ayrıca yazar, makalesinde; Mevlâna'nın, İslâm Medeniyetinin bir yüzü olduğunu, batının bugün tüm medeniyetleri etkisi altına alırken, insanlığa beşiklik yapmış bu mekanlara muhabbet ve sadakatle yaklaşması gerekliliğine işaret etmektedir.

VIII- BİRLEŞİK ARAP EMİRLİKLERİ

Birleşik Arap Emirlikleri'nden Mahir Saka Eminî nin "Basâiru min vahyi'l-Kelimât Mevlâna Celâleddîn-i Rûmî

بصائر من وحى مولانا جلال الدين الرومى
كلمات

"Mevlâna Celâleddîn-i Rûmî'nin kelimelerinin vahyinden görüntüler" adlı kitabında⁵⁷ bu kitabı kâleme alma nedenini, nefislerin ıslahı ve madde âleminin alçaklığından ruh âleminin yücelerine intikal etmek olarak ifade etmektedir.

⁵⁵ <http://yalouh75.jeeran.com/archive/2007/4/201643.html> (16.04.2007).

⁵⁶ Attâr: "Çok geçmeyecek ki, bu senin oğlun âlemin yüreği yanıklarının yüreklerine ateşler salacaktır" der. Bkz: A. Selâhaddin Hidayetoğlu, s.18.

⁵⁷ <http://www.neelwafurat.com/> (23 Eki 2007).

Sonuç Olarak: Arap dünyasından bazı bilim adamlarının, edebiyatçı ve düşünürlerin Mevlâna'ya bakışlarını, onlardan alıntı yaptığım anekdotlarla sizlere sunmaya çalıştım. Mevlâna'nın günümüz Arap dünyasındaki izlerini, tespit edebildiğimiz kadarıyla maddeler halinde şöyle sıralayabiliriz:

Mevlâna'nın, İslâm düşünürü, mutasavvıfı ve evrensel şahsiyet olması
Mevlâna'nın, Şems'e olan aşkının sembolik olarak görülmesi

Mevlâna'yı diğer mutasavvıflardan ayıran en önemli özelliğin, düşüncelerinin temelini oluşturan "Aşk Felsefesi", "Semâ" ve "Ney" in bulunmasını

Mevlâna'nın amacının, ruh eğitimini vererek, bireye İslâmî bir karakter kazandırmak olduğunu

Sevgi, hoşgörü ve barış şairi olarak Mevlâna'nın, çok güçlü bir şair olduğunu, düşüncelerinin izlerini, batıda ve doğuda görülüp, kabul edildiğini

Vahâbbilik anlayışının ya da şia veya farklı mezhep ve fırkaların hakim olduğu Arap Ülkelerinde, Mevlâna'nın etkilerinin yok denecek kadar az olduğuna şahit olduğunu

Günümüz Arap dünyasının, Mevlâna'nın eserlerini, Farsçadan Arapçaya yaptıkları tercümeleriyle ya da batıda Mevlâna ile ilgili yapılan çalışmaların Arapçaya çevirileriyle tanıdıklarına şahit oluyoruz.

Bu bağlamda, şu noktaya vurgu yapmak yerinde olacaktır: İnsanlığın, sevgi, barış, hoşgörü ve huzur ortamında yaşamasına katkılarda bulunan, adeta bu değerlerin sembolü haline gelen Mevlâna ve eserlerinin güneşini, Arap insanına ulaştırarak yansıtmak tebliğimin başında da belirttiğim gibi Sayın Esin Çelebi'nin ifadeleriyle manevi ve milli bir görev olarak addediyor, bu konuda sistemli çalışmaların olabilmesi için oralarda Mevlâna enstitülerinin açılması lüzumunu müsaadenizle belirtmek isterim.⁵⁸

Sözlerime, Mevlâna'nın, gönlündeki "Şems"'e seslendiği Arapça şu beyitleriyle son vermek istiyorum:

⁵⁸ Türkiye'nin önderliğinde-Arap Dünyasında, Mevlâna Enstitülerin ve Merkezlerinin kurulması gereği; Prof. Dr. Emine Yeniterzi'nin SÜ VIII. Milli Mevlâna kongresinde verdiği tebliğden mülhemle,- bkz: Emine Yeniterzi, "Kubbe-i Hadrâ'nın Gölgesinde", Celâleddîn-i Rûmî Yay., Konya, ts., s.171-185.

مرحبا يا مجتبیٰ یا مرتضیٰ

59 إن تغیب جاء القضا ضاقی فی الفضاء

(Tabib-i İlâhî olan) Ey müctebâ ve murtezâ hoş geldin merhabâ!
Şayet sen kaybolursan, kaza gelir ve daralır fezâ!

⁵⁹ Tâhirü-l-Mevlevî, C.1, s.126-127, byt.100.